

չեմ. եւ մէկուն ալ աղպղեութեան չեմ հետեւիր, այլ միայն իմ մտացս ետեւէն կ'երթամ. չեմ ուղիք բռնա զնկել մասնեւ, այլ միայն զաւանաններու խռմբի մը: Կ'ուզէ՞ք դուք ալ անոնց վարքերի վարդեք մարդասպաններու ձեռքէն դաշղին յովշտակներն անաղիք դրոշք կը համարիք:

«Եսկոյ, իրաւունք ունի, ըսաւ ծեր Գոյանդոյ խօսքի մէջ նետուելով, իւր խօսքերն բնաւ առարկութիւն չեն վերջնէր: Բայց իրին ծանրութիւնն մեր վրայ պիտի ծանրանայ: Եթէ ձեռնարկութիւնն չլսողէ՞ մեզի դէմ եղած ամեն բաներուն իրաւունք պիտի տանք. իսկ եթէ յաղոյ՞՝ աւրան անէ՞ծք մեր զլուր պիտի հրաւիրենք: Ո՞չ ստիպալ է, ըսաւ ծերը ձեռնաշնորհ դաշարելով: Արձակ համարակի զնեքի դիմենք, կ'ուզեմ կուտելով մեռնիլ, բայց արգասպաններն. . . »

«Ինչքի՞, Հայր, ըսաւ Եսկոյ խօսքը կտրելով, այնպիսի խօսքեր կ'ըսես, որմէ կ'ընայ եղապացութիւններ հանուիլ: Եթէ է յիշարեմ մէկն այնպիսի խօսքեր ըսած ըլլայ եւ կամ այնպիսի զրոյց մը տալուց ըլլայ, որ մարդիկ ասոցի համարին, ես իմ կողմանէ մարդասպաններու խմբի մ'անդամ համարուելու դէմ կը բողոքեմ:»

«Ահա, Տեր Եսկոյ, կրկնեց խիմնէս, այս է այն շատիկն՝ որուն վրայ դարձեալ զիտար կը դրաննենք. Եթէ ձեր գաղաւթն իրաւացի է, ես ալ ձեռք հետ կը միարարիմ. եւ բաւական է դիմանալ, որ այնպիսի ծրագրի մը վրայ մերմ մտածած չէք: Ի նշան հաստատութեան տուէք ձեր ձեռքն եւ ձեր պատիւը, եւ ես իմ հայրական բարեկամս կենալքէ ձեր խոտմանց կը յանձնեմ:»

«Ոչ հաստատելու եւ ոչ ալ խօսք տալու բան մը կայ հոս, գոչեց Եսկոյ, վրան զի չեմ գիտեր որ . . . »

«Զեր չգիտնալն բաւական է ինծի. զաւանանութեան նկատմամբ՝ ձեր բան մը չգիտնալուն ի հաստատութիւն, տուէք ինծի ձեր պատիւը իրեն զբաւ:» Երիտասարդ Գոյանդոյ լռեց. ծերուն ձակտին վրայ մեծահասակ կաթիլներ նշմարուեցաւ:

«Ահ, գիտէի, ըսաւ խիմնէս, որ այս ձեռնարկութիւնն փառաւոր բան մը կը համարիք, եւ կարծեք թէ անդէն եւ անվահան մարդու մը քով սարգիւլ եւ թիկնաց կողմանէ զինքը տասերահար ընենք գիտազնական գործարկութիւն մ'ըլլայ: Եսկոյ, այս դիշագմութիւն չէ. ձեր հօր բերնէն լսեցիք զայս, ձեր մօրս ալ հարցունէք եւ մի եւ նոյն պատասխանը կ'առնուք: Իր տեսէ՞ք՝ ոտս պատուոյ խօսք որ տալու զանդաղեցաք. մարդասպան ըլլալն առակ չէք: Զնէք արեքցոյցներ էին, եւ այս արեքցութեան մէջ ձեր զրուիք մեծամեծ խորհուրդներ մտնէր են: Զեր սկզբան համաձայն հաստատած աղտոս հայրենիք մը կը տեսնէք. ապաւած Ժողովդեան մը ձեռք մատուցած թագը կը նշմարէք. կը կարծէք որ բոլոր աշխարհք ձեր մեծագործութիւններն կը փառասուրէ — եւ եթէ գործադրէք ձեր խորհուրդներն՝ այն աստի, Եսկոյ, Եսկոյ, կ'իշխայ ձեր ձեռքէն արհնաթաթիկ գաշղինն, եւ ապաւնելոյն ստուերէն զատ բան չէք նշմարեր եւ ձեր խիմնէ՞ք: Մարդասպան, մարդասպան, ձայնէն զատ ուրիշ ձայն պիտի չլսեք:

«Իրաւունք ունի,» ըսաւ ծեր Գոյանդոյ քթին տակէն:

«Այսպիսի գործերն անոնց թող տուէք, որոնք մարդու մը կենալքը դրամով կը կշռեն, եւ բնաւ պատուոյ զգածում չեն նսնշար. բայց թող տուէք միանգամայն որ պատուաւոր մարդն՝ այս զաւանդութիւնն ի գերեւ հանէ: Օ՜ն ձեր ձեռքէ Եսկոյ դուք մարդասպան ըլլալն համար ծնած չէք. չեմ կրնար մտքես անդննել, որ Տըրքիպոյն մը եղբայրը մարդասպան ըլլայ:»

«Եր Գոյանդոյ զխիմնէս բազիպք մէջ առաւ. «Արի պատանեակ, ըսաւ դժուարութեամբ մը. իսկ Եսկոյ տեսնց բան մ'ըսելու արագութեամբ մը տեսնէին գուրա ելաւ:

Գարտեղ վազեց, պարտնդէն ալ բաց դաշտ ելաւ. Սորին մէջ սաստիկանք մըրկեալ զգածմանց յազմունքն հանդարտեցնելու համար՝ բնութեան հանդարտութիւնը կը փնտռէր: Ոչ ոք մինչեւ հիմայ իրեն հետ այսպէս խօսած էր. ոչ ոք, նոյն էր հայրն ալ յատակագրիմն այսպէս սրտ իւր առջեւ դրած չէր: Անկէ կարելի խօսքերով իւր աչքին առջեւ սպանութիւնը բարքեւ՝ օւղած էին Ֆան տեր Կոյ՝ Քաղաքական խոհեմութեան տեսակետով խօսած էր այս ինքզինք վրայ. հայրն ալ կես մ'այս տեսութիւնն ուներ. Տերը դէմ կ'ընար ինք զինքը պաշտպանել: Բայց խիմնէս իրին բարդական մասք ձեռք առած էր, որով կեղծիքն իսկին փարսախաւ, որ մարդ չէ կրնար զմէկն սպաննել առանց մարդասպան ըլլալու՝ վրաս անուան արժանանալու:

(Ընթերցանիք)

ՅՈՐԻ ԵՍԿՈՅ

ԵՐԵՒԱՆԻՐԵ

Չըպառնջող ան անոնցի վրոշոյ:

Ո՞ր քննութեան անութեան վերաբերեալ նոր գիտերու մէջ մեծադոյն եւ նշանաւոր գիտն է նոր տեսակ վառօդն: Մինչեւ ցայսօր վառօդագործութեան մէջ ամենանշանաւոր գիտն կը համարուէր Ժուի չհանող վառօդի գիտն, զոր Գաղղիացիք գտած էին եւ այլ պետութիւնք կը շանային այն գաղտնիքն իմանալ: Արդ Գաղղիացիք առաւին կողմ լուր տարածուեցաւ՝ որ անձուր վառօդը բաւական համարուելով՝ գաղղիացի պատմաւկալ մը յոյժաւած է անձուր վառօդն նաեւ չառաւջող բնիւ: Այս վառօդէն հիմայ հրացանի նոր փամփուշտներ շինուած են, որոնք արձակուելու Ժամանակ ոչ միայն իսկ չեն հաներ, այլ եւ ոչ ձայն: Բաց ասի՞՝ նաեւ փամփուշտն փոխանակ մետաղէ չենելու՝ կրնայ թղթէ շինուիլ այսուհետեւ, որով չէ թէ միայն մեծանպէս կ'արժանանայ, այլ որ մեծն է՝ ծանրութիւնը քիչնալով կրնան զինուորներն յառաւորնէն շատ աւելի փամփուշտ առնուլ՝ առանց բեռն արեքցելու: Այս փամփուշտով նաեւ զնոպէն աւելի սաստկութեամբ կը արանայ. վրան զի մինչեւ հիմայ տվորական փամփուշտով արձակուած գնդակ մը եթէ 100 մետր հեռաւորութեամբ 11 րոպեանք հասաւ երկաթի թիկն զան հանդիպելու:

բլաթի գնդակը կը տափահարէր իջնար: Իսկ այս նուազաւոր փամփշտով արձակուածն նոյն թիֆեղը կը ծակէ կ'անցնէ: Եթէ այս լուրն ստոյգ է, անշուշտ Գաղղիայ բանակն այս նոր փամփշտով պիտի զինուի:

ՏՆՏՆՍՍԵՆՍԵՆ

Պտոյն շորքընմը:

Իթէ մեծ քանակութեամբ պտուղ շորքընել ուզուի, պէտք է մասնաւոր շորքարան ունենալ, մասնաւոր ամբիկեան շորքարան, որ թէեւ քանի մը հարկեր ֆրանք կ'արժէ, բայց օրը քանի մը կենդանար պտուղ կը շորքեն: Չորքուելու պտուղն կատարեալ հասած պիտի ըլլայ: Կեւտար, բայն ու սալորը ծառի վայր թող կը արտի մինչեւ որ կոթը սկի խորշով, առով միայն որդէ ազատ պտուղներն կը մնան վրան: Պէտք է սկսն զինել նաեւ որ շորքուել երկ պտուղն փորելու սկսած ըլլալու է, եթէ վրան աղտոտ է, յառաջունէ լուալու: Եւ ցամբեցընելու է: Ինչպէս նաեւ կեղեւելու ժամանակ ստեղ զանակն ու ձեռքերը լուալու է, եւ պտուղն միշտ ծանծերէ ազատ պահելու է: Եթէ շորքարան չկայ, կրնայ նաեւ ստորախան վառարաններու (օդոյ) վայր շորքուիլ, շիտակ սկաւածաւաններու մէջ: Պտոյնն հիւթը սկաւաւաններու մէջ ժողովուելէն ետեւ՝ պէտք է պտուղը մէջը թափուիլ եւ յետոյ շիտակ յատակի վայր դնել եւ շորքընել: Կոթիւնար պտուղները պէտք է կոթիւնները վեր՝ քոլէքով շարել իրարմէ բաց: Իսկ կորիկաւոր պտուղներու կորիկն զիւրաւ կրնայ հանուիլ, եթէ քիչ մը չը շորքուէն ետեւ տախտակի մը տակ ծնուի: Վառարանի առջու թիֆնի սիւղեան շատ չափաւոր ըլլալու է եւ հետոյ զհետ աւելցընելու է, ապա թէ ոչ՝ պտոյնն հիւթը բոլորովին գուրս կ'ըլլէ: Բայց երբեք շատ տաք ըլլալու չէ, ապա թէ ոչ՝ պտուղը կ'այլի կամ փշակիւնք կ'ուսնենայ: Ընդհանրական էթէ շատ սկար ըլլայ կրակը՝ պտուղը կը կարծրանայ: Պտոյնն շորքած բլաթն իմանալու համար պէտք է ձեռքը ճզմել կամ բրցընել՝ եթէ հիւթայ կոթիլ մը չ'երեւար, նշան է թէ շորքած է: Այնուհետեւ պէտք է քանի մ'օր բաց օդայ մէջ թողուլ, եւ յետոյ շոր եւ օգրբանուկ տեղ մը պահել:

Որդեհոր ըմպելիքը:

Ոգեւոր ըմպելիքներն իջոյ կամ կաթի պէս արեան շէն փոխուի, այլ ոգեւոր մասն՝ ալքոհոյն արեան անցնելով անոր ջրմար կը շուրջընէ եւ բղեղին համեմելով անոր գործունէութիւնը կը սաստկացընէ, որով անցաւոր կենդանութիւն մը եւ զօրութեան ամուս՝ մը կը զգացուի: Չափաւոր կերպով ըմպիլ գինն խմելու ցմարը կը զօրացընէ, կը կենդանացընէ եւ կ'օգուտէր: Իսկ չափաւոր գարեջուրն կը զօրացընէ, կը անուցանէ եւ կը կենդանացընէ, անոր համար գարեջուրն կրնայ յամաճուիլ փոխուիլ, շատ ալիքաւորներու եւ քիչ անուց առնողներու: Կենաց իւրաքանչիւր աստիճանին յարմարագոյն ըմպելիքներն են. մանկանց՝ կաթ, երիտասարդաց՝ ջուր, հասակաւորաց՝ գարեջուր, եւ ձեռքը՝ գինի:

ՄԱՆՐԱԼՈՒԹՅՈՒՆ

Շոգեկիտաց տոմսի երկրիս դէպ ի տրեգիկ:

Մանրկացի մը արեգական հեռաւորութիւն զգալի եղանակաւ ցուցնելու համար՝ հայրած է թէ ինչ պիտի արժէ շոգեկաւքի մը տոմսին երկրէս դէպ ի արեգակ երթալու համար շոգեկաւք, եթէ երբեք յաճող երկաթուղայ այս գինն չենուիլ, եւ գտած է որ այսպիսի տոմսակ մը պիտի արժէ 930.000 տոլար: Եթէ հաշուենք գերմանական երկաթուղաց ցուցակին վրայէն, եւ ենթադրելով որ երկաթուղայ համար արեգական երկրէս միջին հեռաւորութիւնն 150 միլիոն քիլոմէթր ըլլայ, երկրորդ կարգի կառաց տոմսակը պիտի արժէր 63/1 միլիոն մարք: Բայց զԺախտարար մարդ մը որչափ ալ երկայն ապրի պիտի չկարենայ անձամբ մինչեւ արեգակ հասնիլ, ուստի պէտք է որ օրէնք դրուի որ այսպիսի տոմսակ մը մինչեւ տասներորդ տերունը ժառանգական ըլլայ: Վասն զի ենթադրելով որ շոգեկաւքն կործանող մէկ ժամու մէջ 60 քիլոմէթր ծամայ ընել, ծամբարդութիւնը պիտի տեսէ 2, 500.000 ժամ, = 104.1663/1 օր, = 2853/1 տարի:

Երրորդայի անմահմած ծաղիկանցները:

Կէսկոյի (Սիւփոթա) բուսարանական պարտիկն ծաղիկանցի երկայնութիւնն է 106 մեզր, բարձրութիւնն 4—7 մեզր, լայնութիւնն 8—12 մեզր: Գլմբիթին միջակտունն է 50 մեզր, իսկ բարձրութիւնը՝ 16 մեզր: Քեիւի (Լիւտտի մօտ) արմանենակ տունն 120 մեզր երկայն, 16 մեզր լայն եւ 22 մեզր բարձր է: Զէթիսկոյի (Սպորի) ծաղիկանցն 90 մեզր երկայն, 40 մեզր լայն եւ 22 մեզր բարձր է: Սիտան հեմի (Լիւտտն) սպակեայ պարանն 535 մեզր երկայն, 35 մեզր լայն եւ 56 մեզր բարձր է: Լաքենի (Պրիւսի մօտ) ձախուռն պարանն 120 մեզր երկայն է եւ 15 մեզր լայն: Մէշտեղի գլմբիթն 58 մեզր լայն է եւ 30 մեզր բարձր: Պերլին բուսարանական պարտիկին արմանենակ տունն 60 մեզր երկայն, 18 մեզր լայն եւ նոյնչափ բարձր է: Քոբէնհակէնի բուսարանական պարտիկին ծաղիկանցն 94 մեզր երկայն է 18 մեզր լայն է, իսկ բարձրութիւնն 10—19 մեզր: Բարիւր արուեստագիտական պարանն 192 մեզր երկայն է, 48 մեզր լայն եւ 35 մեզր բարձր: Վիեննայի Շէննայնի ծաղիկանցն 110 մեզր երկայն է:

ՔԱՂԱՔԱՂԱՔԱՆ ԾԵՄԱԼԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ուշակու անցեալ ամառն քաղաքական տեսութեան մէջ ծանուցած էինք. թէ Պարսից Շահն իւր մեծ ծառայարարներին սկսած է եւ նախ Քոնստանդուպէն, այժմ՝ Նոյնը եւ Պարսիսկէ:

Ռուսիոյ վերափառ Նալոյն իւր վերափառ դիրքին մեծ ընդունելութիւն ցաւ, որուն վայր Շահն շատ զոյն եղած էր: Այս այցելութեան միջոցին, Կրետի թէ ինչ ինչ քաղաքական կէտեր շօշափաւու ըլլան, որոնց վրայ Ռուսիոյ Նալոյն հրապարակաւ իսկ իւր կամքն ու կարծիքն յայտնած ըլլայ. սակայն այս րեքն շատ երեւ-